

української національної ідеї, створення спільного культурно-символічного простору та формування поряд з українською національною ідентичністю європейської ідентичності» [11, с.42].

Гуманітарна політика сучасного українського суспільства, яке характеризується динамікою соціальних процесів, етно- та конфесійною багатоманітністю, суперечливістю духовно-культурних орієнтирів, різновекторними зовнішньополітичними устремліннями, має спрямовуватися на формування модерної української ідентичності, творення єдності та суспільної солідарності, на зміцнення міжетнічного миру, на презентацію України в європейському і світовому інформаційно-культурному просторі.

Література

1. Козловець М. А. Національна ідентичність як соціокультурний феномен. Вісник Житомирського державного університету. 2011. Випуск 60. Філософські науки, 2011. С. 3–9.
2. Ренан Ернест. Що таке нація? Націоналізм: Антологія. 2-ге вид. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2006. С. 253–263.
3. Рафальський І. О. Феномен українського національного самовизначення. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 240 с.
4. Ткаченко В. Національна ідея: історіософія проблеми. Освіта і суспільство. 2018. № 2. С.7.
5. Гомілко О. Посттоталітарний дискурс: відмова від минулого чи попередження майбутньому? Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство. Конференція українських випускників програм наукового стажування у США, Львів, 18 – 21 вересня 2003 р. С. 26-29.
6. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусії / Вид. 3-є, перегл. і випр. Київ: Критика, 2017. 456 с.
7. Соколов Б. Нова платформа для нового Мюнхена. День. 2020. 18 лютого. С.5.
8. Сірук М. Про безпековий сектор та парламентський контроль. День. 5 березня 2020. С.8-9.
9. Яковенко І. Україна як сон Росії. День. 2019. 22-23 листопада. С.27.
10. Краляк П. Міжмор'я: історія та перспективи. День. 28 січня 2020. С.3; 29 січня. С.3,14.
11. Жулинський М. Куди йдемо? Україна. Наука і культура. Вип.35. 2009. С. 38–43.

УДК 94(477)

БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД ІМЕНІ ІВАНА І ЮРІЯ ЛИП ЯК МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ

Кучеренко Світлана,

*заступник голови правління Благодійного Фонду
імені Івана та Юрія Лип, м. Одеса*

У статті йдеться про діяльність громадської організації Благодійний Фонд імені Івана та Юрія Липи, що впродовж 20 років займається дослідженням, популяризацією та актуалізацією життєвого шляху й творчої спадщини лікарів, письменників, громадсько-політичних діячів, батька і сина Івана Львовича Липи (1865-1923) і Юрія Івановича Липи (1900-1944), зокрема про організацію Всеукраїнських науково-практичних конференцій; укладання Реєстру пам'ятних місць родини Лип та упорядкування бібліографічних покажчиків творів Івана та Юрія Лип.

Ключові слова: Іван Львович Липа, Юрій Іванович Липа, Благодійний Фонд імені І. та Ю. Лип, Липівські читання, бібліографічний покажчик, реєстр пам'ятних місць,

The article deals with the twenty-year activity of the Ivan and Yuriy Lypa Charitable Foundation, which researches, promotes and actualizes the life and creative heritage of doctors, writers, public and political figures, father and son Ivan Lvovych Lypa (1865-1923) and Yuriy Ivanovych Lypa (1900-1944), including the organization of All-Ukrainian scientific

and practical conferences, compiling a register of memorial places of the Lypa and compiling bibliographic indexes of Lypa.

Keywords: Ivan Lvovych Lypa, Yuriy Ivanovych Lypa, I. and Yu. Lypa Charitable Foundation, Lypivski Readings, bibliographic index, register of memorial places.

Імена Івана та Юрія Лип змогли повернутися до українського загалу із комуністичного забуття разом з незалежністю України завдяки носіям живої пам'яті про них (родичам і сучасникам, які перестали мовчати), наявним дже-релам пам'яті (їхнім творам, витягнутим зі спецховищ), а також допитливим краєзнавцям і патріотам, котрі почали по крихтах збирати загублену інформацію. З часом з'явилися перші Липівські місця пам'яті (меморіальні дошки, пам'ятники, вулиці, бібліотеки, видавництва, школи, лікарні, музеї, архіви), і перші науковці (літературознавці, політологи) об'єктами своїх досліджень взяли творчість і біографії цих Великих Українців.

Небайдужі до національного відродження та близькі до української книжки патріоти ініціювали створення громадської організації з метою дослідження, популяризації та актуалізації життєвого шляху й творчої спадщини активних діячів українського руху в Одесі Івана та Юрія Лип. Так у 1999 р., напередодні 135-річчя І. А. Липи та 100-річчя Ю. І. Липи в Одесі виникло нове місце пам'яті – іменний Благодійний Фонд (БФ), який очолила тоді бібліотекарка, а сьогодні книгознавець і книгорозповсюджувач Галина Дольник, яка впродовж 20 років залишається його головою і благодійницею.

Короткі біографічні відомості, викладені нижче, свідчать про місце і роль Івана і Юрія Лип в українському національному русі, українській національній думці та українській літературі (кінця ХІХ – середини ХХ ст.).

Іван Львович Липа (24. 02. 1865, м. Керч, Крим – 13. 11. 1923, м. Винники, поблизу Львова) – лікар, письменник, політичний і культурний діяч. Вивчав медицину у Харківському і Казанському університетах. Один із засновників «Братерства Тарасівців», член львівського НТШ, активний учасник «Громади», «Просвіти», «Українського клубу» та «Української хати» в Одесі. Лікарував у с. Мачухи на Полтавщині, завідував лікарнею в Дальнику поблизу Одеси, був лікарем для бідних в Одесі. Дружина І. Липи – вчителька Марія Григорівна Липа–Шепель (1879-1935) замінила його сину матір. В роки Української революції І. Липа – комісар міста за часів Центральної Ради; лікарський інспектор Одеси – за Гетьманату, міністр віросповідань від партії соціалістів-самостійників за Директорії, голова Ради республіки та Міністр охорони здоров'я уряду УНР в екзилі. На еміграції працював лікарем у таборах інтернованих вояків й очолював засновану ним організацію «Блакитний хрест». Протягом 33 років писав вірші, оповідання, казки, повісті, притчі, публіцистику та літературно-критичні статті. Один з організаторів та упорядників видань Одеської літературної спілки і видавництва «Народній стяг», редактор газет «Українське слово» і «Вісник Одеси». Твори митця, публікувалися в газетах, журналах, альманахах, календарях та окремими виданнями. У березні 1922 р. І. Липа оселився у Винниках. Помер 13 листопада 1923 р. Похований у Винниках [7, с. 1-62].

Юрій Іванович Липа (22. 04. / 5. 05. 1900, м-ко Старі Санжари на Полтавщині – 20. 08. 1944, с. Шутова на Яворівщині) – поет, прозаїк, перекладач, публіцист, літературознавець, мистецтвознавець, історіософ, геополітик, громадський діяч, редактор, видавець, лікар-практик, науковець-медик. Зростав і виховувався в Одесі в українському оточенні. В 1917–1918 рр. був членом СУМ, «Одеської Січі» та студентської сотні. По закінченні гімназії навчався на правничому факультеті Одеського і Кам'янець-Подільського університетів, політичні науки вивчав у Варшавському університеті. Медичний фах здобув у Познаньському університеті, спеціалізацію з військової медицини отримав у Варшаві, а з фітотерапії – у Вільно. Лікарував і мешкав у Варшаві (1929–1943 рр.). Був у

шлюбі з художницею Галиною Лук'янівною Захарясевиц (1910–1968), мав двох доньок – Іванну (1940–2007) і Марту (1943–2001). Організаційна праця: засновник літературної групи «Авангард», член літературної групи «Сонцецвіт», співорганізатор літературної групи «Танк», редактор газети «Вісник Одеси» і журналу «Нова думка», співзасновник видавництва «Народній стяг». Громадська діяльність: провідник української студентської корпорації «Чорноморе»; співробітник Українського Економічного Бюро; очільник Українського Допомогового комітету; фундатор Українського Чорноморського Інституту. Твори митця, публікувалися в газетах, журналах, альманахах, календарях та окремими виданнями – це поетичні збірки «Світлість» (1925), «Суворість» (1931), «Вірую» (1938); роман «Козаки в Московії» (1934); літературознавча збірка «Бій за українську літературу» (1935); 3 тт. новел «Нотатник» (1936–1937); публіцистична трилогія «Призначення України» (1938), «Чорноморська доктрина» (1940), «Розподіл Росії» (1941) тощо. Останній рік життя мешкав і лікарував у м. Яворів, с. Бунів с. Іваники на Львівщині. Закатований енкаведистами 20 серпня 1944 р. в с. Шутова за те, що був лікарем УПА. Похований у с. Бунів [7, с. 63–121].

Отже, не випадково Львівська обласна рада своїм рішенням від 24 грудня 2020 р. проголосила 2020 рік на Львівщині Роком Івана, Галини та Юрія Лип з нагоди 155 років від народження І. Липи, 120 років від народження Ю. Липи і 110 років від народження Г. Захарясевиц-Липи.

За власним проектом з промовистою назвою «Дороги пам'яті» БФ ім. І. та Ю. Лип проводить щодворічні Всеукраїнські науково-практичні конференції в містах, пов'язаних з родиною Лип. Одеса, Кам'янець-Подільський, Львів, Київ, Канів, Полтава вже приймали липознавців. Десяті Липівські читання відбудуться восени 2020 р. в Івано-Франківському національному медичному університеті.

У матеріалах Липівських читань [1–5] зібрано близько 200 статей з проблематики липознавства: 1) Батько і син – Іван і Юрій Липи та доля родини; 2) Іван та Юрій Липи, їхня доба і оточення (знайомі, колеги, друзі, опоненти); 3) Біографічні місця Івана і Юрія Лип та їх меморіація; 4) Поєднання професійної й літературної діяльності як життєва потреба Івана і Юрія Лип та інших лікарів-митців; 5) Творчість Івана і Юрія Лип та український літературний процес; 6) Видавничо-редакційна діяльність Івана і Юрія Лип та співпраця з різними періодичними виданнями; 7) Публіцистика Івана і Юрія Лип та українська політична думка; 8) Громадсько-політична діяльність Івана і Юрія Лип та український державотворчий процес; 9) Вивчення життя, діяльності і творчості лікарів-письменників як метод самовиховання майбутнього фахівця; 10) Духовна складова в житті й творчості Івана і Юрія Лип та їх сучасників; 11) Джерела та історіографія часів українського відродження, національно-визвольних змагань, міжвоєнної та воєнної доби як основа досліджень про Івана і Юрія Лип та їх сучасників; 12) Дослідження життєвого шляху і творчої спадщини Івана та Юрія Лип у повоєнній діаспорі та незалежній Україні.

У БФ ім. І. та Ю. Лип створено бібліотеку книг і статей І. та Ю. Лип і публікацій про них. В книгарні-кав'ярні у Г. Дольник (в «Українському домі» Одеси) продаються їхні твори. Експонати, пов'язані з І. та Ю. Липами містить приватна колекція Т. Максим'юка «Тарасів дім». За сприяння БФ ім. І. та Ю. Лип упорядковано бібліографічні покажчики творів Івана та Юрія Лип. За підрахунками біографа І. Липи І. Стамбола, від 1890 р. до кінця життя (1923) він написав кілька десятків поетичних творів (віршів, перекладів, переспівів); понад півсотні прозових (оповідань, повістей, притч, казок тощо); понад п'ятдесят публіцистичних статей і відгуків. З підрахунками біографа Ю. Липи С. Кучеренко написав понад 360 творів, з них близько 150 поезій, 20 новел, історичний роман, 20 літературознавчих, 16 медичних, 30 публіцистичних праць тощо [6].

Також за сприяння БФ ім. І. та Ю. Лип укладено Реєстр пам'ятних місць родини Лип, який містить інформацію про:

- меморіальні дошки: 1) І. Липі в с. В. Дальник, Одеської обл., де він лікарував (2015); 2) І. та Ю. Липам в Одесі, де вони жили до 1919 р. (1996); 3) І. Липі у м. Винники, поблизу Львова, де він мешкав в останній рік життя (1994); 4) Ю. Липі в м. Яворів, Львівської обл., де він мешкав в останній рік життя (1994); 5) Ю. Липі в с. Бунів, Львівської обл., де він похований (1994); 6) Г. Захарясеви́ч у с. Рахиня, Івано-Франківської обл., де вона народилася (1990); 7) І. та Ю. Липам у с. Мачухи, Полтавської обл., де лікарував земський лікар І. Липа (буде встановлено у 2020 р.); 8) І. Липі в Керчі, де він народився (невідомо чи збереглася);
- пам'ятники: 1) на могилі І. Липи у м. Винники (1937); 2) на могилі Ю. Липи у с. Бунів (1999); 3) меморіал з єдиним в Україні пам'ятником Ю. Липі в с. Іваники, Львівської обл., де він мешкав в останній місяць життя, лікарував і опікувався підпільним повстанським шпиталем (1999); 4) пам'ятний хрест у с. Шутова, Львівської обл., поблизу якого було знайдено тіло замордованого д-ра Ю. Липи;
- вулиці: 1) Івана та Юрія Лип в м. Одеса; 2) Івана Липи у с. В. Дальник, 2) Івана Липи у м. Винники, 3) Івана Липи у м. Полтава (провулок), 4) Івана Липи у м. Керч (провулок, невідомо чи зберігся); 5) Юрія Липи у м. Львів, 6) Юрія Липи у м. Яворів, 7) Юрія Липи у м. Новояворівськ, 8) Юрія Липи у м. Стрий (вул. і сквер), 9) Юрія Липи у м. Мостиська, 10) Юрія Липи у м. Конотоп, 11) Юрія Липи у м. Суми, 12) Юрія Липи у м. Кропивницький, 13) Юрія Липи у м. Київ; 14) Галини Захарясеви́ч у с. Рахиня;
- бібліотеки: 1) Одеська дитяча № 8 (імені Івана і Юрія Лип, табличка знята); 2) Винниківська № 34 імені Івана Липи; 3) Яворівська ЦРБ імені Юрія Липи, а також бібліотеки, що містять колекції творів І. та Ю. Лип – Львівська Національна Наукова бібліотека ім. В. Стефаніка; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Бібліотека народова столичного міста Варшави;
- видавництва: 1) Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи, м. Київ (2005); 2) «Каменяр», яке здійснило видання 10-томного зібрання творів Ю. Липи (з 2005 р.); 3) «Апріорі», яке видало твори і листування І. Липи (2018, 2020); 4) «Фоліо», яке видало біографічні нариси І. та Ю. Лип і твори Ю. Липи (2016, 2020);
- школи: 1) Школа української спадщини ім. Ю. Липи в м. Торонто (1956); 2) Бунівська ЗОШ I-III ступенів ім. Ю. Липи (2000);
- лікарні: 1) Львівський обласний госпіталь ветеранів війн та репресованих ім. Ю. Липи у м. Винники (1994); 2) Бунівська амбулаторія сімейної медицини ім. Ю. Липи (2008); 3) Новояворівська районна лікарня ім. Ю. Липи (2018);
- музеї: 1) Винниківський краєзнавчий музей; 2) Яворівський краєзнавчий музей; 3) Бунівська кімната-музей при амбулаторії, де є особисті речі й бюст Ю. Липи;
- архіви: Родинний архів родини Лип, а також Державні архіви Харківської області, Одеської області, Хмельницької області, Львівської області; Центральний державний архів вищих органів влади (Київ), Центральний державний архів громадських організацій (Київ), Центральний державний історичний архів (Львів);
- громадські організації: 1) БФ ім. І. та Ю. Лип, м. Одеса (1999); 2) БФ ім. Ю. Липи «Призначення», м. Новояворівськ (2013); 3) Лікарський клуб ім. Ю. Липи, м. Львів (1994).

Благодійний Фонд ім. І. та Ю. Лип за два десятиліття з групи небайдужих дитячих бібліотекарів розвинувся у функціональне місце пам'яті Івана та Юрія Лип. Ці непересічні постаті, що словом і ділом служили українській справі, гідні

того, щоб шукати, зберігати, накопичувати, систематизувати, досліджувати, публікувати, популяризувати, актуалізувати їхню діяльність і творчу спадщину.

Література

1. V Липівські читання: матеріали Всеукр. наук. конф. [Кам'янець-Подільський, 5-6 травня 2010 р.] // Наук. пр. К-ПНУ ім. І. Огієнка. Філол. науки. Вип. 21. / відп. ред. Л. М. Марчук. Кам'янець-Подільський: ПП Потапов, 2010. С. 3-110.
2. VI Липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [Львів, 4-5 травня 2012 р.] / БФ ім. І. та Ю. Лип; упоряд. Г. Дольник. Київ: УВС ім. Ю. Липи, 2012. 168с.
3. VII Липівські читання: матеріали Всеукр. наук. конф. [Одеса, 15 листопада 2014 р.] / Український Клуб Одеси, БФ ім. І. і Ю. Лип. Київ: УВС ім. Ю. Липи, 2015. 305 с.
4. VIII Липівські читання: матеріали Всеукр. наук. конф. [Київ, 22 квітня; Канів, 1 червня 2016 р.] / БФ ім. І. та Ю. Лип, Центр нац. відродження ім. С. Бандери, НДІУ. Київ: УВС ім. Ю. Липи, 2017. 234 с.
5. IX Липівські читання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [Полтава, 11-12 травня 2018 р.] / упоряд. С. Кучеренко; Полтавський ун-т економіки і торгівлі. – Полтава : ПУЕТ, 2018. 295 с.
6. Кучеренко С. «Три брати» Юрія Липи: бібліограф. дослідження творчої спадщини // Липа Ю. І. Твори в 10 т. Додат. том у 2-х кн. Кн. 1. / укл., авт. ст. і прим. С. Кучеренко; ред. Д. Сапіга. Львів: Каменяр, 2017. 304 с.
7. Стамбол І. Кучеренко С. Іван та Юрій Липи [Тарасівець і Чорноморець]. Харків: Фоліо, 2016. 121 с.

УДК 94(477.44) «1943»

«ВІННИЦЬКА ТРАГЕДІЯ» – ЗАБУТИЙ КАТИНЬ

Олег Мельничук,

*доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії
Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського*

Вадим Довганюк,

*магістрант Вінницького державного педагогічного
університету ім. Михайла Коцюбинського*

Висвітлено основні причини зникнення з історичної пам'яті спогадів про Вінницьку трагедію під час тоталітарної доби. З'ясовано вплив та ефективність німецьких пропагандистських акцій періоду війни на окупованій території, заснованих на реальних злочинах радянської влади.

Ключові слова: *ексгумація, репресії, НКВС, пропаганда, історична пам'ять.*

The main reasons for the disappearance from the historical memory of the Vinnytsia tragedy during the totalitarian era are highlighted. The impact and effectiveness of German propaganda activities during the war in the occupied territory, based on real crimes of Soviet power are discovered.

Keywords: *exhumation, repression, NKVD, propaganda, historical memory.*

Під час Другої світової війни ряд назв місць масових вбивств людей набули особливого значення. Вони стали символами тоталітарних режимів, їхньої політики та військового протистояння. Логічним завершенням війни стало засудження та покарання на Нюрнберзькому процесі, нацистського режиму як злочинного, злочини ж більшовиків було безжально забуто. Результатом такої історичної несправедливості стало те, що за весь час існування радянського ре-